

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

1. Το κοινοτικό δίκαιο του περιβάλλοντος -όπως αποτυπώνεται σε πολυάριθμες κοινοτικές πράξεις, την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 και, πρόσφατα, τη Συνθήκη του Μάαστριχτ- διακρίνεται συχνά για τις συντηρητικές επιλογές του και την έλλειψη συστηματικής συνοχής. Επίσης παρουσιάζει σημαντικά κενά σε πολλές περιοχές της καθημερινής ζωής μας. Ενόψει αυτών πρέπει να υποστεί ευρεία αναθεώρηση και να καταλάβει νέες περιοχές. Το κοινοτικό δίκαιο πρέπει, συγκεκριμένα, να διέπεται από αρχές και επιλογές που αναγνωρίζουν το προβάδισμα στην προστασία και την ποιότητα του περιβάλλοντος και όχι στην άκριτη οικονομική ανάπτυξη. Εξάλλου, η φιλοσοφία του επιβάλλεται να ενστερνιστεί τις αρχές του Χάρτη της Γης που έγινε αποδεκτός πέρυσι στη Διάσκεψη του Ρίο (Αντζέντα 21) με σταθερό γνώμονα τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων. Προφανής είναι, τέλος, η ανάγκη αναβάθμισης της αρχής της πρόληψης και της αντιμετώπισης του κινδύνου συρρίκνωσης της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος με την επίκληση της αρχής της επικουρικότητας.

2. Το ελληνικό Σύνταγμα παρέχει τις προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη προσαρμογή του ελληνικού προς το κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος. Κατά τη σχετική διεργασία παρατηρούνται ωστόσο πολλές δυσλειτουργίες που συνθέτουν το έλλειμμα προσαρμογής του ελληνικού προς το κοινοτικό δίκαιο. Σημαντικότερες είναι η καθυστέρηση της έκδοσης των κανονιστικών πράξεων, η ελλειπής και στρεβλή προσαρμογή και η παράλειψη θέσπισης των μέτρων που θα συνέβαλλαν στην επέλευση των αποτελεσμάτων και την εκπλήρωση του σκοπού τους. Η ελληνική πολιτεία πρέπει να επιδείξει μεγαλύτερη συνέπεια στην προσαρμογή, παραγκωνίζοντας τις δυσλειτουργίες που επισημάνθηκαν. Είναι ανάγκη όλες οι σημαντικές πράξεις προσαρμογής να επενδύονται σε διατάγματα και όχι σε απλές κανονιστικές πράξεις. Επίσης επιβάλλεται να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την ποιότητα των θεσπιζομένων κανόνων, ώστε να διευκολύνεται η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στη χώρα μας.

3. Εάν τα ελλείμματα που συναντώνται στην έκδοση κανονιστικών πράξεων προσαρμογής είναι σημαντικά, τα ελλείμματα εφαρμογής τους προσλαμβάνουν εκρηκτικές διαστάσεις. Το ζήτημα έχει υπαρκτική σημασία, δεδομένου ότι η αξία των κανόνων δοκιμάζεται τελικά στην πράξη. Επιτακτική προβάλλει εδώ η ορθολογική οργάνωση των διοικητικών αρχών και διαδικασιών που θα επιτρέψει την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου και τη λήψη πρόσφορων μέτρων για την υπέρβαση των σημερινών αδιέξοδων.

4. Εντυπωσιακή είναι η περιθωριοποίηση της Βουλής κατά τη συζήτηση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Μόνο στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου, σπάνια και πάντως κατά τρόπο εντελώς συμβατικό, αντιμετωπίζονται

παρεμπιπτόντως συναφή ζητήματα με κοινοτικές προεκτάσεις. Αντίθετα, κατά την νομοθετική παραγωγή και τη διεξαγωγή γενικών πολιτικών συζητήσεων λείπει κάθε σχετική αναφορά. Η συμβολή λοιπόν της Βουλής στην προστασία του περιβάλλοντος, με επίκληση του κοινοτικού δικαίου, είναι μηδαμινή. Το ζήτημα πρέπει σε όλες τις προεκτάσεις του, και τις κοινοτικές, να φθάσει επιτέλους στο επίκεντρο της προσοχής της λαϊκής αντιπροσωπείας. Κατά τον κοινοβουλευτικό έλεγχο, την επεξεργασία των νόμων και στις γενικές πολιτικές συζητήσεις είναι απαραίτητο να συνεκτιμάται το κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος.

5. Η προσφυγή στα δικαστήρια αποτελεί ασφαλώς το έσχατο μέσο του πολίτη και της κοινωνίας για την προστασία του. Η νομολογία μας, ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας, έχει να επιδείξει σημαντικά δείγματα γραφής. Ο έλεγχος που ασκεί το Δικαστήριο εντατικοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια και διευρύνθηκε με την διεισδυτικότερη επεξεργασία των διαταγμάτων. Ωστόσο οι περιπτώσεις προσφυγής στα πολιτικά δικαστήρια είναι ακόμη, παρά τις δυνατότητες που προσφέρονται, εξαιρετικά περιορισμένες. Εξάλλου, επιβάλλεται να ενισχυθεί η προοπτική προσφυγής των πολιτών και των οργανώσεών τους στα δικαστήρια, αφού αναδειχθούν με ευρηματικότητα οι δυνατότητες προστασίας που υπάρχουν, ιδίως με την προσφυγή των περιβαλλοντικών οργανώσεων και στα πολιτικά δικαστήρια. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων επιβάλλεται να γίνονται σεβαστές από την διοίκηση, χωρίς να αναζητούνται επιτηδείως τρόποι περιγραφής τους. Η πολιτεία οφείλει ακόμη να αποφεύγει παρεμβάσεις που θέτουν σε αμφισβήτηση τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία των δικαστηρίων. Το πρόσφατο παράδειγμα της ανακατανομής των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι αποκαλυπτικό.

6. Την εφαρμογή

του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος καλούνται να ελέγξουν, εκτός από τα εθνικά, και τα κοινοτικά όργανα. Βασικό ρόλο διαδραματίζουν η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η διαμεσολάβηση των οποίων συνέβαλε σε αρκετές περιπτώσεις στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος. Ανάλογα ζητήματα μπορούν να τεθούν και στην κρίση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, όπως έγινε π.χ. στην υπόθεση του χείμαρου Κουροπητού στην Κρήτη. Οι δυνατότητες που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη είναι ασφαλώς χρήσιμο να αξιοποιηθούν με πιο συστηματικό τρόπο και μεγαλύτερη πυκνότητα, αφού έτσι αναβαθμίζεται ο αγώνας για την προστασία του περιβάλλοντος.

7. Κοινό τόπο αποτελεί το γεγονός, ότι στη χώρα μας δεν αποκτήσαμε ποτέ στην πραγματικότητα πολιτική περιβάλλοντος. Οι προσπάθειες που έγιναν έως τώρα ήταν συνήθως αποσπασματικές, ανοργάνωτες, χωρίς φιλοσοφία, στόχους και αρχές. Με δύο λόγια χωρίς τις προϋποθέσεις για την κατάστρωση, οργάνωση και εφαρμογή μιας πολιτικής που θα μπορούσε να προστατεύσει το πολύπαθο περιβάλλον μας, ώστε να μην παραδοθεί βορά στην άκριτη «οικονομική ανάπτυξη». Επιτακτικό είναι λοιπόν το

αίτημα της πολιτικής και θεσμικής επεξεργασίας μιας εθνικής και περιφερειακής πολιτικής περιβάλλοντος καθώς επίσης και της δημιουργίας μιας πρόσφορης διοικητικής υποδομής με γνώμονα την αποκέντρωση.

8. Η προσπάθεια διακλαδικής προσέγγισης της προστασίας του περιβάλλοντος ανοίγει ασφαλώς νέους ορίζοντες στον επιστημονικό διάλογο, διευρύνει δε τις δυνατότητες συμβολής της επιστήμης στην βιώσιμη διαχείριση των πόρων. Ανάλογες προσεγγίσεις φέρουν τους εκπροσώπους περισσότερων επιστημονικών κλάδων πιο κοντά και ενισχύουν τις απαραίτητες συγκλίσεις για την επεξεργασία και τη διαμόρφωση μιας συνολικής και αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Πρέπει, επίσης να υπογραμμιστεί ότι τέτοιες προσπάθειες γεφυρώνουν το χάσμα που διαπιστώνεται συχνά μεταξύ της Επιστήμης και των κοινωνικών δυνάμεων που αγωνίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος.

9. Προφανής είναι η ανάγκη ολοκληρωμένης και υπεύθυνης πληροφόρησης του πολίτη και της κοινωνίας σε συναφή ζητήματα. Όσο περισσότερο ενημερωμένος είναι ο πολίτης, τόσο μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση αποκτά. Καθοριστική σημασία έχει ενπροκειμένω το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στη διοίκηση για την ακριβή γνώση όλων των στοιχείων που συνθέτουν τις βασικές παραμέτρους μιας περιβαλλοντικής υπόθεσης. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να γίνουν επίμονες προσπάθειες με μεθοδικό και συστηματικό τρόπο.